

ՍԻՄԵՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐԵՒԱՆՅԻ

ՊԱՐՏԱՎՃԱՐ՝

ԲԱՐԵՄԻՏ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐԻԴ ՈՒՂՂՎԱԾ ԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՄ ԱՅՍ ՓՈՔՐ ԳՐՔԻ ՀԱՄԱՐ, ՈՐ ԿՈՉՎՈՒՄ Է ՊԱՐՏԱՎՃԱՐ

Երանելի Պողոս առաքյալը, կամենալով Աստծու բոլոր սպասավորներին եւ ծառաներին ցույց տալ վարձատրությունն ու պատիժն իրենց այն ծառայության համար, որին կոչված է յուրաքանչյուրը, կորնթացիներին գրում է, թե «...քանի որ Քրիստոսի ծառա եւ ավետարանիչ կարգվեցի, ուստի եթե ավետարանում եմ, դա պարծանք չէ, քանզի պարտավորություն է դրված ինձ վրա: Արդ, եթե կամովին եմ անում այն, վարձ կա ինձ համար, իսկ եթե ակամա, ծանր պարտականություն է ինձ հանձնված: Բայց վա՛յ ինձ, եթե չավետարանեմ, քանի որ ով որպես ծառա է կանչվել, պարտավոր է կատարել իր Տիրոջ հրամանները, այլապես նրա պարծանքն ընդունայն կլինի, որովհետեւ պարտավորություն է դրված նրա վրա» (հմմտ. Ա. Կորնթ. Թ. 16—17):

Նույնն է ասում նաեւ Քրիստոս. «Մի՞թե ծառան շնորհապարտ է դարձնում իր տիրոջը, երբ կատարում է նրա բոլոր հրամանները» (հմմտ. Ղուկ. ԺԷ. 10): Սակայն եթե ծառան կամովին եւ հոգարությանմբ կատարի իր սպասավորությունը՝ համաձայն իր տիրոջ հրամանների, ապա այդժամ տիրոջից կվարձատրվի ավելիով, քան ինքն արժանի իսկ էր, ըստ այն խոսքի, թե «շատի վրա կկարգեմ քեզ» (Մատթ. ԻԵ. 23): Սա է նշանակում այն խոսքը, որ ասում է՝ «եթե կամովին եմ անում այդ, վարձ կա ինձ համար»: Իսկ մեկ այլ տեղում էլ ասում է. «Այն երեցները, որոնք տքնում են նաեւ խոսքով եւ ուսուցանելով, կրկնակի պատվի արժանի թող լինեն» (հմմտ. Ա. Տիմ. Ե. 17):

¹ Փոխադրությունը կատարվել է հետեւյալ հրատարակությունից՝ ՍԻՄԵՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐԵՒԱՆՅԻ, Գիրք որ կոչի Պարտավճար, Ս. էջմիածին, 1779:

«Մինչդեռ եթե ակամա եմ անում,— ասում է,— ապա դա իմ պարտավորությունն է միայն»: Ասել է թե՛ եթե իմ սպասավորությունը տրտնջալով, ծուլությամբ, անհավատարմությամբ կամ հարեւանցիորեն եմ կատարում, միայն այն եմ արած լինում, ինչը որ, պարտավորվածությունից ելնելով, ստիպված էի անել՝ առանց վարձատրության, որովհետեւ ինչպես ակամա գործված մեղքը մեղք չի համարվում, նույնպես նաեւ ակամա առաքինությունն էլ առաքինություն չի համարվում եւ վարձատրություն չունի:

Արդ, եթե մեկը, ով ակամա է կատարում իր տիրոջ հրամանը, վարձատրություն չի ստանում, ապա ուրեմն ի՞նչ է սպասում նրանց, ովքեր ամենեւին չեն կատարում [Տիրոջ հրամանները]: Ահա այդ մասին է ասում. «Բայց վա՛յ է ինձ, եթե չավետարանեմ»: Նույն միտքն է արտահայտում նաեւ այն, որ Քրիստոս մեկ ուրիշ առակի միջոցով էլ ասում է. «Երանի՛ է այն ծառային, որին իր տերը, երբ որ գա, ըստ իր կամքի արած կգտնի... նրան իր բոլոր ինչքերի վրա վերակացու կկարգի» (հմմտ. Ղուկ. ԺԲ. 43—44): Իսկ եթե ուտի, խմի եւ իր տիրոջ հրամանը զանց առնի, տերը կգա եւ «նրան մեջտեղից երկու կտոր կանի եւ նրա բաժինը անհավատների հետ կդնի» (Ղուկ. ԺԲ. 46)... այնտեղ կլինի լաց եւ ատամների կրճատում: Ահա՛ թե ինչ է նշանակում այն, որ ասում է. «Բայց վա՛յ է ինձ, եթե չավետարանեմ»: Այս «վայ»-ը նշանակում է նաեւ այն [խոսքը], որը [Տերն] ուղղում է քանքարաթաքույց ծառային. «Դ՛նւրս հանեցեք դրան արտաքին խավարը, քանի որ իր ծառայությունը չկատարեց, այլ իր տիրոջ արծաթը թաղեց [հողի տակ] ու ոչ թե բազմապատկեց այն» (հմմտ. Մատթ. ԻԵ. 30):

Սույն «վա՛յ»-ն է խորհրդանշում նաեւ այն [խոսքը], որը [Տերն] ասում է Եզեկիելի միջոցով. «Եթե դու անօրենին չզգուշացնես, որ հետ դառնա իր շարությունից, նրա արյունը քո ձեռքից եմ պահանջելու» (հմմտ. Եզեկ. Դ. 20): Այդպիսով կամենում է ասել, թե «Քեզ ոչ միայն քո մեղքերի համար եմ պատժելու, այլ նաեւ նրանց, ովքեր քեզ էին վստահված, սակայն որոնց դու չպահպանեցիր»: Սուրբ Գրքում բազմաթիվ են այսպիսի սպառնալիքները՝ ուղղված Աստծու ժողովրդի հոգեւոր հովիվներին, որոնք անփույթ կգտնվեն իրենց հոտի կորստյան համար ու հոգ չեն տանի նրանց: Ահա՛ թե նաեւ ինչու է սուրբ Պողոսն ասում. «Բայց վա՛յ է ինձ, եթե չավետարանեմ»:

Արդ, քանի որ այժմ մեր նույն Քրիստոս Աստծու կողմից նաեւ մեր նվաստ [անձն] է կարգվել որպես Հայոց օրհնյալ ազգի եւ լուսավորչա-

ծին զավակների հոգեւոր հովիվ, տնտես ու սպասավոր, ուստի միեւնույն հարկադրանքը եւ պարտականութիւնն է դրված նաեւ ինձ վրա, որպէս-զի ամենքիդ մշտապէս ավետարանեմ ու քարոզեմ մեր Քրիստոս Աստ-ծու պատվիրաններն ու կամքը՝ հոժարակամութեամբ զգուշացնելով ձեզ [հեռու մնալ] վնասակար ամեն բանից, որի շնորհիվ կվարձատրվեմ Նրա կողմից ու ոչ թե հեղգութեանս եւ անհոգութեանս պատճառով «վայ»-ը կժառանգեմ՝ համաձայն սուրբ Պողոսի [խոսքերի]:

Բայց իմ օրհնչալ ազգին նաեւ այն է հայտնի, որ ներկայիս չարա-պատեհ ժամանակահատվածում ես ինքս չեմ կարող գալ եւ ներկայանալ ամենքիդ առջեւ, ինչը որ անկարելի իսկ է: Այդ իսկ պատճառով էլ հանձն առա գրել այս փոքրիկ գրքուկը եւ ուղարկել ամենքիդ՝ սրա միջոցով հա-կիրճ հաղորդելով այն կարեւորագույնը, որը ես պարտավոր եմ հաղոր-դել, իսկ դուք էլ պարտավոր եք լսել, գիտենալ ու մանավանդ կատարել:

Ուստի Քրիստոսի սիրով աղաչում եմ ձեզ՝ ամենքիդ, որ սա ընդունեք հոժարութեամբ, խորամտութեամբ ընթերցեք, ըմբռնեք գրի առնված խոս-քերի իմաստը եւ ըստ ամենայնի գործադրեք դրանք այնպէս, ասես թե ես ինքս եմ եկել ձեզ մոտ ու խոսում եմ ձեզ հետ այդ խոսքերով..., որ-պէսզի այս փոքրիկ գրքիս շնորհիվ երկու կողմերս էլ մեր պարտավճարը մարած լինելով՝ հաշվետվութեան օրը պարզերես կանգնենք մեր Քրիս-տոս Աստծու առջեւ: Այդ իսկ պատճառով էլ այս գրքի անունը կոչեցինք «Պարտավճար»: Ուրեմն, ձեր չլսելու եւ չկատարելու պարագայում ար-դեն, ահավասիկ, այս գրքուկիս հետ վկա են նաեւ երկինքն ու երկիրը, ես, իմ պարտքը վճարած լինելով, անպարտ կլինեմ:

Ո՛ղջ եղեք Տիրոջով:

Հիսուս Քրիստոսի խոնարհ ծառա
ՏԵՐ ՍԻՄԵՈՆ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս
եւ Սուրբ Էջմիածնի ավելածու

Գ Լ ՈՒ Խ Ա .

ՈՐՈՒՄ ՅՈՒՅՅ Է ՏՐՎՈՒՄ, ԹԵ ԳՐՔՈՒՄ ԻՆՉ ՆՅՈՒԹԵՐԻ Է
ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ԿԱՏԱՐՎԵԼՈՒ

Քրիստոսի սուրբ առաքյալների ժամանակներում, երբ տարբեր ազգերի ու զանազան կրոնների ներկայացուցիչներ դարձի գալով ընդունում էին Քրիստոսի հավատքը, այդ նորագարծների միջեւ քիչ չէին պատահում վեճերն ու տարաձայնությունները հավատքի, դավանանքի եւ ավանդույթյան շուրջ: Ոմանք ասում էին, թե քրիստոնյաները պարտավոր են թլփատվել, իսկ ոմանք բացառում էին դա: Ոմանք այս կամ այն գործը մեղք էին համարում քրիստոնյաների համար, իսկ ոմանք՝ հակառակը: Մի մասն ասում էր, որ այսինչ բանը քրիստոնյաները կարող են ուտել, իսկ մյուս մասն արգելում էր դա: Ոմանք ասում էին՝ «ես այսինչ առաքյալի աշակերտն եմ», ոմանք էլ ուրիշ առաքյալների աշակերտ էին համարում իրենց: Ու այսպիսի շատ դեպքեր, որոնք հայտնի են մեզ սուրբ Պողոսի «Նամակներ»-ից ու «Գործք առաքելոց»-ից: Եւ թեպետ վիճելի հարցերի շուրջ առաքյալները ճիշտ ժամանակին լավն ու օգտակարն էին առաջադրում եւ կանոնակարգում, սակայն, այնուամենայնիվ, այդպիսի տարաձայնությունների թեմաներն ու պատճառները չէին սպառվում: Ահա թե ինչու նաեւ սուրբ Պողոսն է հռոմեացիներին գրում, թե «Ահա ձեզ մի փորձաքար եմ տալիս, որի միջոցով կարող եք վերացնել այդպիսի տարակուսանքները եւ հավաստիորեն գիտենալ, թե որն է մեղքը, խտրելին ու վնասակարը, եւ թե որն է բարին, հաճելին ու օգտակարը» (հմմտ. Հռոմ. ԺԲ. 2): Ահավասիկ՝ «ամենայն ինչ, որ հավատից չէ, մեղք է» (Հռոմ. ԺԴ. 23): Այսպիսով կամենում է ասել, թե «ձեր հավատքը ձեզ համար փորձաքար է վճռատու դարձրեք, որպեսզի ինչ էլ որ կամենաք անել կամ խոսել, կամ էլ որեւէ հարցի շուրջ տարակուսեք, թե արդյո՞ք դա խտրելի է, թե կարելի, այդ հարցը ձեր հավատքին հանձնեք եւ ձեր հավատքից հարցնեք, ու ինչպես որ ձեր հավատքը վճռի ու դատի, դա՛ է ճշմարիտն ու հավանություն արժանին»: Ահա՛ Սուրբ Հոգու արձակած ճշմարիտ վճիռը:

Արդ, հավատքը, առհասարակ, երկու կերպ է լինում: Առաջինը պարզ ու սուրբ հավատքն է, որն Աստծուն ու աստվածային երեւույթներին է վերաբերում եւ բնորոշ է հատկապես Աստծու ընտրյալներին: Հավատքի երկրորդ կերպը մարդու խղճմտանքն է, որը վերաբերում է մարդուն եւ

մարդկայինին ու որը բնությունից տրված է յուրաքանչյուր մարդու: Իսկ ահա սուրբ Պողոսի առաջադրած փորձաքարը մատնանշում է հավատքի այդ երկու տեսակներն էլ ու ճշմարտապես վերաբերում է այդ երկուսին, քանի որ թե՛ աստվածային հավատքը (որն ունեն ճշմարիտ քրիստոնյաները) եւ թե՛ խղճմտանքը (որը բոլոր մարդիկ ունեն) երբեւէ չարի առաջ տեղի չեն տա ու չեն վճռի որեւէ շար եւ վնասակար բան խոսել կամ գործել:

Ուրեմն այս աշխարհում այն ամենը, ինչ որ խոսքով ասեն եւ գործով գործեն, եթե համաձայն հավատքի այս երկու տեսակների եւ դրանց ընտրության լինի, բարի ու ընտրելի է, իսկ եթե հեռու է այդ երկուսից եւ դրանց հակառակ է, մեղք եւ խոտելի է ու նույնիսկ Աստծու դեմ եւ Նրա համար իսկ անհաճո է՝ համաձայն սուրբ Պողոսի դատողության: Հստ այդմ՝ նաեւ այլ տեղում է ասում, թե «առանց հավատի անհնար է հաճելի լինել Աստծուն» (Եբր. ԺԱ. 6): Ուրեմն տեսնենք, թե ինչ ու ինչպես են վճռում հավատքի այս երկու կերպերը, որոնց պարտավոր ենք հետեւել: Նախ դիտարկենք ճշմարիտ հավատքը, որն ունեն բոլոր ճշմարիտ քրիստոնյաները, եւ ապա կխոսենք այն երկրորդի մասին, որը յուրաքանչյուր մարդ էլ ունի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐ, ՈՐՈՒՄ ԽՈՍՎՈՒՄ Է

ԱՍՏՎԱԾԱՅԻՆ ՀԱՎԱՏՔԻ ՄԱՍԻՆ

Արդ, երանելի սուրբ նախնիների սահմանման համաձայն՝ ճշմարիտ ու աստվածային պարզ հավատքն այն է, որը մենք պարտավոր ենք ցուցաբերել Ամենասուրբ Երրորդության հանդեպ՝ հավատալով Հորը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն՝ որպես երեք Անձերի, բայց մեկ Աստծու՝ անժամանակ, անսկիզբ, անհասանելի, անճառելի, ամենակարող եւ բոլոր արարածներին ոչնչից արարող: Եւ պարտավոր ենք հավատալ, որ այդ երեք Անձինք մեկ բնություն ունեն, մեկ կամք, մեկ զորություն, մեկ իշխանություն, մեկ տերություն, մեկ աստվածություն ու փառավորվում են մեկ երկրպագության մեկ ամենքից՝ երկնավորներից եւ երկրավորներից: Հայր՝ Աստված, Որդին՝ Աստված, եւ Սուրբ Հոգին՝ Աստված, սակայն ո՛չ թե երեք Աստված, այլ մեկ Աստված:

Հայրն անժին ու անսկիզբ է, քանի որ ծնունդ կամ սկիզբ չի առել որեւէ բանից: Որդին անմարմնաբար եւ անսկզբնաբար ծնվել է Հորից,

ինչպես խոսքը՝ մտքից: Իսկ Սուրբ Հոգին անքննաբար ու անսպառու-
րեն, մտքի համար անհասանելի կերպով եւ խոսքերով անճառելիորեն
բխել է Հորից: Եւ թեպետ Հայրը կոչվում է անսկիզբ ու անծին, Որդին՝
Նրանից ծնված, եւ Սուրբ Հոգին՝ [Հորից] բխած, սակայն Որդին ու Հո-
գին Հորից ավելի փոքր եւ հետին չեն համարվում, ու ոչ էլ Հայրն է
ավելի մեծ ու գերակա, քան Որդին եւ Հոգին են, այլ [երեքն էլ] հու-
թյամբ ու բնությամբ համագո եւ միասնական են՝ անբաժանելի մեկ
Աստված: Եւ թեպետ դա աննախագես ու անըմբռնելի է, սակայն սուրբ
վարդապետները որեւէ կերպ [փորձում են] օրինակներ բերել՝ ասե-
լով, որ չկա եւ չի կարող լինել մարդ՝ առանց խոսքի ու կենդանության,
կամ արեգակը՝ առանց լույսի եւ ջերմության, այդպես էլ Հայր Աստ-
ված չի կարող լինել առանց Որդու եւ Սուրբ Հոգու: Այդ իսկ պատճա-
ռով էլ [աստվածային երեք Անձինք] համարվում են հավիտենակից,
համագոյակից եւ մեկ բնությամբ [միավորված] ու միայն անձերով եւ
դեմքերով բաժանված:

Աստվածային հավատքն ահա այսպէս է ուսուցանում մեզ հավատալ
Սուրբ Երրորդությանը, ինչպես որ հակիրճ ասացինք: Միեւնույն սուրբ
եւ ճշմարիտ հավատքը մեզ ուսուցանում է նաեւ հավատալ ու խոստո-
վանել, որ Սուրբ Երրորդության երեք Անձանցից մեկը, այսինքն՝ Որդի
եւ Բանն Աստված, Հոր ու Սուրբ Հոգու կամքով եւ հաճությամբ Գաբրիել
հրեշտակապետի ավետիսի ժամանակ իջավ Աստվածածին Սուրբ Կույս
Մարիամի մեջ եւ Հորից ու Սուրբ Հոգուց անպակաս եւ անբաժան մնա-
լով՝ բովանդակվեց նրա (Մարիամի) որովայնում: Եւ Նա (Որդին), որ
ըստ ամենայնի՝ անբովանդակելի էր, նրա (Մարիամի) մաքուր արյունից
վերցնելով՝ խառնեց Իր հետ ու մարմնանալով՝ կերպավորվեց մեր կեր-
պարանքով ու եղավ ճշմարիտ մարդ՝ բանական հոգի եւ միտք ունենա-
լով, բայց միեւնույն ժամանակ Աստված մնալով:

Եւ այդպես Բանն Աստված, մեր կատարյալ բնությունն առնելով, ան-
բաժանորեն ու անշփոթաբար միավորեց Իր աստվածային կատարյալ
բնությանը եւ նրա (մեր մարդկային բնության) հետ մեկ եղավ՝ միավո-
րյալ մեկ բնություն կազմելով: Ո՛չ մարմնի բնությունը փոխարկեց Աստ-
վածության անմարմին բնությանը եւ ո՛չ էլ Աստվածության անմարմին
բնությունը մարմնի վերափոխեց, այլ մեր մեղանշական, ապականացու
եւ մահկանացու բնությունն անմեղության, անապականության ու ան-
մահության փոխարկելով՝ միավորեց Իր հետ, եւ այդ միավորությամբ էլ

անշփոթ ու անփոփոխ պահեց իր պարզությունը: Եւ Սուրբ Հոգուց հղանալով՝ իննամսյա ժամանակահատվածից հետո ծնվեց՝ անխախտ պահելով իրեն ծնողի կուսությունը: Ու անվանվեց «Քրիստոս», այսինքն՝ Օծյալ Տեր, որն Աստված է եւ մարդ:

Այսպիսով՝ Նա, որ անմարմնաբար եւ աստվածաբար, անմայր ծննդյամբ հավիտենությունից էլ առաջ ծնվել էր Հորից, նույն ինքը ժամանակի մեջ ծնվեց Կույսից՝ անհայր ծննդյամբ, մարմնով եւ մարդաբար: Նա, Ով նախկինում միայն Աստված եւ Աստծու Որդի էր, դարձավ մարդ եւ մարդու որդի: Ո՛չ թե Աստծու Որդին ուրիշ է, եւ Կույսի Որդին՝ ուրիշ, այլ նույն ինքը եւ Աստված ու Աստծու Որդի է, եւ մարդ ու մարդու որդի: Եւ [Նա] մարմնի մեջ չբնակվեց՝ որպես թե տաճարում, այլ ինքն իր վրա ընդունեց մարմնի թանձրությունն ու ճշմարտապես մարմնացավ՝ ո՛չ թե, սակայն, Կույսից «օտարանալով», այլ նրա (Կույսի) բնությունից [վերցնելով իր մարմինը]: Ո՛չ թե Կույսի արգանդում ոչնչից նորաստեղծեց եւ ձեւավորեց իր մարմինը՝ առանց մարդկային մարմին առնելու, այլ Կույսի արյունից՝ վերցրեց ու խառնեց իրեն, որի արդյունքում եւ թանձրացյալ կերպարանք առավ նույն ինքը՝ ճշմարիտ Աստված, ու դարձավ ճշմարիտ մարդ, ո՛չ թե փոփոխմամբ, այլ միավորություն: Այդ իսկ պատճառով էլ [այս միավորությունը] կոչվում է «նոր եւ սքանչելի խառնում», քանի որ ո՛չ երբեւէ եղել է այդպես եւ ո՛չ էլ կլինի:

Վարդապետները, այնուամենայնիվ, այս միավորությունն ու խառնումը ինչ-որ առումով նմանեցնում են մարդու հոգու եւ մարմնի օրինակին, չնայած որ, ըստ ամենայնի, նման չէ: Ինչպես որ անմարմին հոգու եւ թանձրեղեն մարմնի միավորությամբ ձեւավորվում է մեկ անհատ մարդը՝ միավորված մեկ բնությամբ, ու նա չի կոչվում «երկու մարդ», այլ՝ «մեկ», թեպետ եւ երկու [«բնությունից»] է բաղկացած, այդպես էլ Աստծու Բանի անմարմին ու առանձնական բնությունը միավորվեց մարդու հոգեղեն եւ մահականացու բնության հետ, ու եղավ մեկ Քրիստոս, եւ այդուհետեւ չի ասվում «երկու», այլ՝ «մեկ», թեպետ եւ երկու [«բնությունից»] է միավորված: Եւ ինչպես որ մարդն իր մեջ ունի իրար միավորված հոգի ու մարմին, եւ ո՛չ հոգին է մարմնին խառնվում ու շփոթվում, ո՛չ մարմինը՝ հոգուն, եւ քանի դեռ մարդ կենդանի է, նրա մեջ այդ երկուսից (հոգուց եւ մարմնից) որեւէ մեկը ո՛չ պակասում է ու ո՛չ էլ անհետանում, սակայն այդ նույն [էակը] մեկ մարդ է համարվում (օրինակ՝ ոմն Պետրոսն ինչ էլ որ գործում է, այդ գործը ո՛չ

Թե միայն հոգուն է վերագրվում կամ միայն մարմնին, այլեւ այդ երկուսից (հոգուց եւ մարմնից) միավորված Պետրոսին), այդ նույն կերպ նաեւ Քրիստոս էր, որ, Աստծուց եւ մարդուց լինելով, Իր մեջ միավորված ուներ կատարյալ Աստվածություն ու կատարյալ մարդկություն: Ո՛չ Աստվածությունն էր մարմնին խառնված ու շփոթված, ո՛չ մարդկությունը՝ Աստվածությանը, եւ ոչ էլ նրանցից մեկը (Աստվածությունը կամ մարդկություն) պակասել էր կամ անհետացել, բայց, այդուհանդերձ, Նա մեկ «Քրիստոս» էր կոչվում, եւ Նա ինչ էլ որ գործում, այդ նույն Քրիստոս էր գործում: Թե՛ աստվածային հրաշքները եւ թե՛ մարդկային տկարությունները, որոնք Նա կամավորաբար կրում էր, ո՛չ թե միայն Աստծուն են վերագրվում կամ միայն մարդուն, այլ այդ երկուսից (Աստվածությունից եւ մարդկությունից)՝ միավորված մեկ Քրիստոսին: Քանի որ երբ միեւնույն Քրիստոս կամենում էր, աստվածային [հատկություններն] էր ցույց տալիս, ինչպիսիք էին անսերմնաբար եւ անհայր ծնունդը, մոր կուսությունն անխախտ պահելը, ծովի վրայով քայլելը, հացը բազմացնելը, մեռածներին հարություն տալը եւ նմանատիպ այլ դրսեւորումներ, որոնք Աստծո՛ւ գործեր են, եւ ոչ թե՛ մարդու: Նույնպես եւ երբ կամենում էր, մարդկային [հատկություններն] էր ցույց տալիս, ինչպիսիք էին ծնվելը, կաթով կերակրվելը, թլփատվելը, քաղցը, ծարավը, ննջելը, խաչվելն ու մեռնելը եւ այսպիսի այլ դրսեւորումներ, որոնք մարդկային գործեր ու կրքեր են եւ ոչ թե աստվածային: Սակայն այս բոլորը գործողը եւ կրողը միեւնույն Բանն Աստված էր՝ մարդացած եւ մեկ բնությամբ միավորված՝ մեկ Քրիստոս եղած: Եւ ինչպես որ աստվածային ու մարդկային բնությունները միավորվեցին եւ մեկ բնություն եղան մեկ Քրիստոսի համար, Որը Աստված էր եւ մարդ, այդպես նաեւ աստվածային ու մարդկային դեմքերը, կամքերն ու ներգործությունները միավորվեցին եւ եղան մեկ դեմք, մեկ կամք ու մեկ ներգործություն:

Այս ամենից ելնելով՝ հավատում ենք, որ հավիտենությունից էլ առաջ Հորից ծնված Բանն Աստված, Որն անմարմին, անտեսանելի, անշոշափելի եւ անմահ էր՝ ըստ Աստվածության, ըստ մարդկության՝ ճշմարտապես երեւաց, շոշափվեց, չարչարվեց եւ մեռավ: Եւ դա ո՛չ թե ըստ զանազանության՝ որպես թե մեկը չարչարվեց ու մեռավ, իսկ մյուսն անչարչար եւ անմահ է: Այլ Նա Ինքը, Ով աստվածային բնությամբ անչարչար եւ անմահ է, նույն Ինքը չարչարվեց ու մեռավ մարդկային բնությամբ: Նույն Ինքը, եւ ոչ թե մեկը կամ մյուսը, կամ էլ այս կամ

այն [բնությունը], որովհետեւ անբաժանելի եւ անճառելի միավորությունը վերացրեց թիվն ու զանազանությունը: Այդ իսկ պատճառով էլ Աստծուն է վերագրվում արյունը, չարչարանքն ու մահը, եւ Աստված կոչվում է «խաչված» եւ «մեռած»: Որովհետեւ թեպետ աստվածային մասնահատուկ եւ առանձին բնության համար անկարելի են այդպիսի [հատկությունները], սակայն մարմնի հետ անբաժանելի միավորության պատճառով [այդ բնորոշումները] վերագրվում են Աստծուն: Քանի որ թեպետ աստվածային մասնահատուկ բնության համար անհնարին էր չարչարվելն ու մեռնելը, ինչպես որ մարդուն հատուկ բնության համար էլ անկարելի է մահվամբ մահը մեռցնելն ու մահկանացուներին կյանք տալը, այդ իսկ պատճառով անմահ բնությամբ Աստված միավորվեց մարդու մահկանացու բնությանը, որպեսզի անհնարինը հնարավոր եւ անկարելին կարելի դարձնի, որպեսզի անչարչարելին եւ անմահը որպես չարչարելի ու մահկանացու չարչարվի, մեռնի եւ կենդանացնի այդ նույն մահկանացու բնությունը:

Այս հավատքով պաշտպանվենք չարաշունչ հերձվածողներից եւ մանավանդ Եւտիքեսի շփոթաբանությունից ու Նեստորի տարանջատումից [Քրիստոսի անձի մեջ աստվածային եւ մարդկային բնությունների բաժանումից]: Այսպես է մեզ ուսուցանում ճշմարիտ եւ պարզորոշ հավատքը՝ խոստովանել եւ հավատալ Ամենասուրբ Երրորդությունն ու Քրիստոսի՝ մեր Աստծու փրկագործ մարդեղությունը: Այսպես են վկայում եւ ուսուցանում Աստվածաշունչ բոլոր Սուրբ Գրքերը: Այս հավատքն իր աշակերտներին եւ առաքյալներին ուսուցանեց նաեւ Քրիստոս, իսկ սուրբ առաքյալներն էլ իրենց հետեւողներին նույնն ուսուցանեցին ու քարոզեցին աշխարհին: Նրանցից ուսանեցին նաեւ առաջին սուրբ հայրապետներն ու առաքելաշավիղ հայրերը, եւ նրանք նույնպես նույնը քարոզեցին ու կանոնավորապես սահմանեցին իրենց ժողովուրդների համար: Նրանցից՝ այդ նախկիններից ու առաջիններից էին սուրբ Սեղբեստրոսը եւ մեր սուրբ Լուսավորիչը, սուրբ Թագավորներ Կոստանդիանոսն ու մեր Տրդատը, որոնք հայրապետական եւ Թագավորական վճիռներով [այդ ուսուցումները] հաստատեցին ու սփռեցին ամբողջ աշխարհով մեկ: Եւ այդ հավատքը քարոզեց նաեւ հայոց ազգի մեր նույն սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը, ու այն մենք մինչեւ այսօր դավանում եւ պահպանում ենք անթերի ու առանց այլալուծյան՝ Աստծու շնորհներով եւ մեր նույն սուրբ Լուսավորչի աղոթքներով:

ԳԼՈՒԽ Գ. [Ա. ՄԱՍ]

ԱՅՆ ՄԱՍԻՆ, ԹԵ ՔԱՆԻ ԺՈՂՈՎ Է ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԵԼ,
ԵՒ ԴՐԱՆՑ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՆ ՈՒ ՈՐՊԻՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արդ, առաջին սուրբ հայրապետների ժամանակներում, երբ ոմանք այս սուրբ հավատքին դեմ ելան ու [այդ հավատքից դուրս] խոսեցին, այդպիսով սխալվեցին եւ մեղավոր համարվեցին, որի պատճառով եւ սուրբ հայրապետներից նզովվելով՝ դատապարտվեցին: Այդպիսիք էին պիղծ Սաբելն ու զազրելի Արիոսը, քանի որ պիղծ Սաբելը Սուրբ Երրորդություն Անձանց հատկություններն էր ուրանում՝ համաձայն հրեաների եւ ալլազգիների տեսակետի [Սուրբ Երրորդությունն] իբրեւ մեկ Անձ խոստովանելով, իսկ անիծյալ Արիոսը Որդուն էր ուրանում՝ Նրան «արարած» եւ բնությամբ Հայր Աստծուց օտար համարելով: Այդ իսկ պատճառով եւ սուրբ հայրապետները սուրբ թագավորներ Կոստանդիանոսի ու մեր Տրդատի հրամանով Փրկչի 325 թվականին ժողովվեցին Նիկիայում (նրանց հետ էր նաեւ մեր սքանչելագործ սուրբ Արիստակեսը՝ իր հայր սուրբ Գրիգորի պատվերով) ու նզովելով հերքեցին եւ դատապարտեցին պիղծ Սաբելին եւ Արիոսին: Եւ սահմանելով՝ կանոնավորեցին ու գրով ավանդեցին հավատալ Սուրբ Երրորդությանը՝ Հորը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն որպես երեք դեմք ունեցող երեք Անձինք, որոնք անբաժանելի ու համագոտ երեւոյթյամբ [միավորված են] մեկ բնության եւ մեկ Աստվածության մեջ: Իսկ Որդուն, Որին Արիոսն ուրանում էր, դավանեցին որպես Հոր բնությունն [ունեցող] ճշմարիտ Աստված՝ ճշմարիտ Աստծուց, ծնունդ եւ ոչ թե արարած: Եւ նույն Որդին Հոր կամքով ու Սուրբ Հոգու հաճությամբ իջավ Աստվածածին Կույս Մարիամի մեջ, Սուրբ Հոգու միջոցով հղացավ նրա արգանդում, մարմնացավ եւ մարդ եղավ հանուն մեր փրկության, խաչվեց, մեռավ ու թաղվեց, հարություն առավ եւ համբարձվեց երկինք ու նույն մարմնով նստեց Հոր աջ կողմում եւ նույն մարմնով էլ գալու է Հոր փառքով՝ դատելու ողջերին ու մեռածներին:

Եւ մեր սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը եւս ընդունեց այս դավանությունը իր որդու՝ սուրբ Արիստակեսի միջոցով ու [այն] կնքեց՝ [իր կողմից] հավելելով. «Իսկ մենք փառավորենք [Նրան, որ] հավիտենությունից էլ առաջ էր՝ երկրպագելով Սուրբ Երրորդությանն ու մեկ Աստվածությանը՝ Հորը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն», ինչպես որ յուրաքանչյուր օր երգում ենք մեր եկեղեցիներում:

Իսկ այնուհետեւ՝ Թեոդոս Մեծի եւ մեր Արշակի ժամանակներում, կրկին ընձյուղվեց [այս անգամ արդեն] հայհոյիչ Մակեդոնի անեծքի արմատը, [ներա՛ռվ] ընդդեմ այս հավատքի սկսեց հայհոյություններ խոսել Սուրբ Հոգու մասին՝ Աստվածությունից օտար ու «գործակատար» համարելով Նրան։ Այդ իսկ պատճառով էլ Փրկչի 395 թվականին (381 թ.) վերահիշյալ թագավորների հրամանով հարյուր հիսուն սուրբ հայրապետները (որոնց թվում էր նաեւ մեր հայրապետ սուրբ ու մեծն Ներսեսը) ժողովվեցին Կոստանդնուպոլսում եւ նզովելով մերժեցին ու դատապարտեցին հայհոյիչ Մակեդոնին։ Իսկ Նիկիայի հանգանակին էլ հավելեցին սա. «Հավատում ենք Սուրբ Հոգի Աստծուն՝ Տիրոջը եւ Կենդանարարին, Որը Հորից է բխում (բնագրում՝ «ելնում») ու Հոր եւ Որդու հետ միասին երկրպագվում ու փառավորվում է բոլոր արարածների կողմից»։ Սա նույն սուրբ Ներսեսի ձեռքով ընդունեց նաեւ մեր ազգը, ու [այդ դավանությունը] մենք անշեղ ենք պահում Աստծու Սուրբ Հոգու շնորհների միջոցով։

Իսկ հետո՝ Թեոդոս Կրտսերի ժամանակներում, գլուխ բարձրացրեց անիծյալ Նեստորը, որն Աստծու ներողամտությանը բազմեց Կոստանդնուպոլսի պատրիարքի [գահին] եւ Քրիստոսի տնօրինության հայհոյության նպատակով բացելով իր հոտած բերանը՝ ուրացավ Աստծու Բանի մարմին առնելն ու ճշմարիտ մարդ լինելը եւ չարաչար կերպով մեկ Քրիստոսին երկուսի էր բաժանում, այսինքն՝ երկու Անձ ու երկու բնություն էր [խոստովանում]։ մեկը՝ աստվածային, իսկ մյուսը՝ մարդկային։ Որպես Աստված՝ անձնավոր մարդու մեջ էր բնակվում եւ երբ կամենում էր, ցույց էր տալիս Իր զորությունը տեսանելի մարդու միջոցով, իսկ երբ թույլ էր տալիս, մարդն իր տկարությունն էր ցույց տալիս։ Այս իսկ պատճառով էլ Սուրբ Կույսին «մարդածին» էր կոչում եւ ոչ թե «Աստվածածին»։ Դրա համար եւ Ալեքսանդրիայի սուրբ Կյուրեղ հայրապետը, որն այն ժամանակ որպես պարիսպ ու վահան էր քրիստոնեական հավատքի համար եւ առաջին սուրբ հայրերի [սահմանած] կանոնների պահապանն էր, դիմեց Թեոդոս Կրտսերին ու խնդրեց ժողով գումարել։ Վերջինիս հրամանով էլ Փրկչի 437 թվականին (պետք է լինի՝ 431.— ծ. թ.) Եփեսոսում հավաքվեցին երկու հարյուր սուրբ հայրապետները (որոնց գլխավորում էր սուրբ Կյուրեղը), որոնք էլ դատապարտելով՝ նզովեցին պիղծ Նեստորին ու նրա հետեւորդներին եւ [ներանց] դուրս վտարեցին Քրիստոսի Եկեղեցուց։ Իսկ այնուհետեւ ո՛չ թե մի նոր բան [հաստատեցին], այլ Նիկիայի սուրբ ժողովի կողմից սահմանված միեւնույն [կանոն-

ներն] ընդլայնեցին եւ ուղղեցին ընդդեմ անիծյալ Նեստորի եւ ընդդեմ Քրիստոսին «բաժանող» ամենքի էլ Նրան (Քրիստոսին) դավանեցին որպէս աստվածային ու մարդկային բնություններից անբաժանելի եւ անշփոթ խառնումով միացած ու միավորված մեկ Անձի, մեկ Բնության, մեկ Դեմքի, մեկ Կամքի եւ մեկ Ներգործության մեջ:

Եւ այդպիսով՝ նույն Ինքը՝ Բանն Աստված, ճշմարտապէս մարդացել ու մարմնով ծնվել է Սուրբ Կույսից, որի համար եւ [Նրա] ծնողը կոչվում է «Աստվածածին» ու ոչ թե «մարդածին»: Այդ նույն ժողովում դա իսկ է սահմանում սուրբ Կյուրեղը՝ ասելով. «Արդ, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին՝ Աստծու Որդուն, խոստովանում ենք որպէս կատարյալ Աստված եւ կատարյալ Մարդ, քանի որ միավորությունը երկու բնություններից եղավ: Այդ իսկ պատճառով էլ մեկ Քրիստոս, մեկ Որդի եւ մեկ Տեր ենք խոստովանում, չնայած որ չենք ուրանում նաեւ բնությունների զանազանությունը, այլ ասում ենք, որ [այդ բնություններն] անճառելի ու անշփոթ միավորությամբ են [միացած]: Եւ Սուրբ Կույսին [խոստովանում ենք] որպէս Աստվածածին՝ [Աստծու] Բանի՝ նրանից մարմնանալու եւ մարդանալու պատճառով»:

Իսկ ահա մեր սուրբ Սահակ Պարթեւը, մեր երկրում [տիրող] խառնակությունների ու մեր ազգին [պատուհասած] խռովությունների պատճառով չկարողանալով ներկայանալ ժողովին, գրի համաձայնությամբ ընդունեց ժողովի [սահմանած] դավանությունն ու [այն] ավանդեց հայոց ազգին, եւ [այդ դավանությունը] մենք ունենք ու անշեղ ենք պահում Քրիստոսի շնորհներով:

Արդ, այս երեք սուրբ ժողովները, թեպետ երեքն էին ու տարբեր ժամանակներում եւ տարբեր հայրապետների կողմից [գումարված], սակայն կարծես թե մեկ անձի կողմից ու միեւնույն ժամանակում են [գումարվել], եւ որպէս մեկ պարան՝ երեք թելերից [բաղկացած], սակայն մեկ խորհուրդ ունեցող, Սուրբ Հոգու կողմից «հյուսված» ու միավորված Ամենասուրբ Երրորդությանը համամիտ ու միաձայն քարոզեցին մեկ եւ նույն հավատքն ու միաբանությամբ սահմանեցին այն, որ է «Հավատամբ»-ը, որն ամեն օր երգում ենք մեր եկեղեցիներում: [Այդ ժողովները] միեւնույն Սուրբ Հոգով զորացած ու արիացած՝ Քրիստոսի Եկեղեցուց քաղեցին եւ արմատախիլ արեցին բոլոր ապականիչներին ու հերձվածողներին եւ նրանց չար աղանդները: Եւ որպէս իմաստուն նավավար, Սուրբ Հոգու հողմով [առաջնորդվելով], [այդ ժողովները] Քրիստոսի նավը՝

սուրբ Եկեղեցին, ու նրա մանուկներին, անվնաս պահելով հերձվածողների շարաշունչ փոթորիկներից, ճշմարտության նավահանգիստ հասցրին: Եւ որպէս Քրիստոսի արթուն ու զգաստ տնտես եւ բարի ծառա, շահելով ու բազմացնելով Նրա արծաթը, այսինքն՝ ճշմարիտ հավատքը եւ մաքուր դավանությունը Սուրբ Երրորդության եւ Բանն Աստծու մարդեղության հանդէպ, այն փոխանցեցին ու ավանդեցին հավատացյալների բոլոր ազգերին եւ Եկեղեցիներին:

Ուրեմն, առանց որեւէ ընդդիմության հանդիպելու, «քրիստոնյա» կոչվողներից յուրաքանչյուր ոք կարող է խորհել իր Եկեղեցու եւ ազգի մասին ու արդարացիորեն քննել՝ արդյոք իր եւ իր Եկեղեցու հավատքն ու դավանությունը համապատասխան եւ նույնական են այն հավատքին ու դավանությանը, որն ավանդեցին Քրիստոս եւ Նրա առաքյալները, ու եթե [այդ դավանությունը] ընդունվել եւ կանոնավորվել է համաձայն այս երեք սուրբ ժողովների, որոնց մասին մինչ այս պահը խոսում էինք, ապա [այդ դավանությունը] ճշմարիտ է ու արդար: Իսկ եթե որեւէ տեսակի անհամաձայնություններ, հավելումներ կամ պակասություններ ունի ու այլափոխված է [այդ ճշմարիտ դավանությունից], ապա այն, համաձայն սուրբ Պողոսի, սխալ եւ մեղանշական է, քանի որ ճշմարիտ հավատքի սահմաններում չի մնացել: Քանի որ ինչպէս որ կարգուկանոնը, ըստ սուրբ վարդապետների, կապում եւ միավորում է, այդպէս էլ անկարգությունը լուծանում ու բաժանում է: Սա հաստատապէս այդպէս է, քանի որ նոր սերունդները պարտավոր են նախնիներին հետեւել ու համաձայնել նրանց հետ, իսկ եթե ընդվզեն, կքայքայվեն եւ կօտարանան նրանցից: Ինչպէս որ քարերի եւ այլ շինությունների դիրքն ու շարքը որքան որ ուղիղ գծով «համաձայնում» են իրենց հիմքի հետ, այդքան հաստատուն ու անխախտ են լինում, իսկ որքան որ շեղվում եւ հեռանում են հիմքից, այնքան խախտու ու վտանգավոր են դառնում: Այս իսկ պատճառով էլ ճարտար որմնադիրները ուղղացույց պարանի օգնությամբ անթարթորեն նայում են հիմքին, որպեսզի ըստ դրա շարեն քարերը: Ծառերի ոստերն ու շուղերը որքան հաստատուն են [կառչած] արմատին եւ բնին, այնքան դալար ու պտղաբեր են լինում, իսկ որքան ճեղքվում եւ հատվում են արմատից, այնքան տկարանում ու ցամաքում են՝ կորցնելով իրենց զորությունը: Ծանապարհորդները, քանի դեռ գլխավոր եւ արքունական ճանապարհով են ընթանում, այդքան ժամանակ ապահով ու անվտանգ են, իսկ երբ դուրս են ելնում [այդ

ճանապարհից] ու շեղվում են դրանից, այդժամ երկյուղի ու վտանգի մեջ են հայտնվում:

Արդ, քրիստոնեական ճշմարիտ հավատքի հիմքը, արմատը եւ ուղիղ ճանապարհը Ինքը՝ Քրիստոսն է՝ համաձայն Իր իսկ անսուտ խոսքի. «Ես եմ ճանապարհը, ճշմարտությունը եւ կենդանարար որթատունկը»: Եւ այս հիմքի վրա ուղղագիծ հաստատվեցին սուրբ առաքյալները, այս արմատի վրա հաստատվեցին ու այս ճանապարհով ընթացան՝ ըստ այն [խոսքի], թե «թողեցին ամեն բան ու Նրա հետեւից գնացին»: Այդպես եւ Քրիստոս ասաց. «Ես եմ որթատունկը, իսկ դուք՝ Ինձ վրա հաստատված ճյուղերը»: Իսկ սուրբ առաքյալների [հիմքի] վրա էլ դրվեցին եւ ուղղաձիգ շարվեցին երեք սուրբ ժողովների առաջին սուրբ հայրապետները, որոնցից շատերը նույնիսկ ականատես են եղել առաքյալներին, ու նրանց իսկ միջնորդությամբ հաստատվեցին կենդանարար, ճշմարիտ որթատունկի վրա եւ ընթացան Քրիստոսի արքունական պողոտայով: Այս իսկ պատճառով էլ ընդունելի ու տոնելի դարձան բոլոր ազգերի կողմից:

Եւ երբ այս երանելիներն իրենց ժամանակներում տեսան, որ [ոմանք] շեղվել են ուղիղ գծից ու խախտվել են հիմքից, ճեղքվել են արմատից եւ դուրս են եկել ճշմարիտ ճանապարհից, այդպիսիներին (ինչպես, օրինակ, վերոհիշյալ հերձվածողներին) մերժեցին ու վտարեցին միաբանությունից եւ իրենց շարքերից ու հեռու վանեցին իրենցից եւ Քրիստոսի Եկեղեցուց: Եւ նաեւ ապագայի մասին հոգ տանելով՝ իրենց հավատքն ու դավանությունը արձանագրեցին գրով՝ որպես կանոն եւ ուղղորդող պարան, որը ցույց է տալիս սկզբնական հիմքը եւ ուղիղ ճանապարհը, ու դա (այդ հավատքն ու դավանությունը) ավանդեցին քրիստոնյաների բոլոր Եկեղեցիներին, որպեսզի այն ունենան որպես ուղղացույց կանոն եւ դրա միջոցով [անխախտ] պահեն հավատքի շինության կարգավորությունը: Ու ոչ թե նրանք էին, որ խոսում եւ կանոնակարգում էին, այլ Սուրբ Հոգին՝ համաձայն Քրիստոսի խոսքի, թե «ոչ թե դուք եք խոսում, այլ Սուրբ Հոգին»: Եւ ըստ սուրբ Պետրոսի [խոսքերի]՝ «Սուրբ Հոգուց մղված էր, որ խոսեցին Աստծու մարդիկ»: Այդպես նաեւ սուրբ Կյուրեղը, դատապարտելով Նեստորին (որը հայհույություններ էր խոսում ընդդեմ սուրբ ժողովների), նրա նման պիղծ ու նրան համախոհ Հովհաննես Անտիոքացուն գրում է, թե «մենք ամեն ինչում հետեւում ենք սուրբ հայրերին, եւ նույնիսկ ինքներս մեզ չենք վերապահում ու ոչ էլ ուրիշներին ենք թույլ տալիս որեւէ բառ անգամ փոխել [այն դավանու-

թյունից], որը սահմանել են այնտեղ (այսինքն՝ սուրբ ժողովների ժամանակ), կամ էլ նույնիսկ մեկ վանկ շրջանցել՝ հիշելով ասված այն [խոսքը], թե «Մի՛ փոփոխիր հավիտենություն սահմանները, որոնք հաստատել են քո հայրերը»: Քանի որ ոչ թե նրանք էին, որ խոսում էին, այլ Աստծու եւ Հոր Հոգին, Որը բխում է Նրանից եւ օտար չէ Որդուն՝ ըստ Բանի էություն»:

Արդ, քանի որ այս երեք սուրբ ժողովները Սուրբ Հոգու միջոցով «խոսեցին», ուստի նա, ով շեղվում եւ հեռանում է սրանց [սահմանած] կանոններից ու շավիղներից, մեղանշում է եւ դատապարտություն է արժանի: Քանի որ ով հեռանում ու օտարանում է սրանց [սահմանած] կանոնից եւ գծից, այդպիսով, անտարակույս, հեռանում ու օտարանում է նաեւ առաքյալներից ու նույնիսկ Քրիստոսից: Այժմ տեսնենք, թե որ ազգն ու Եկեղեցին շեղվեցին եւ հեռացան սրանցից (սուրբ ժողովներից): Եփեսոսի սուրբ ժողովից ու երանելի Կյուրեղի վախճանվելուց հետո նրան հաջորդում է մեծն Դիոսկորոսը, որը եւս իր նախորդի՝ Կյուրեղի նման երեք սուրբ ժողովների ջատագովն էր: Իսկ Նեստորի կործանումից հետո էլ Կոստանդնուպոլսում պատրիարք է դառնում Մաքսիմիանոսը, նրանից հետո՝ Պրոկղը, իսկ նրանից հետո՝ պիղծ Փլաբիանոսը: Թեոդոս Կրտսեր թագավորից հետո էլ Կոստանդնուպոլսում [գահին] է բազմում ամբարիշտ Մարկիանոսը: Եւ այդ ժամանակամիջոցին նեստորադավան լեւոնը որպես պապ բազմում է Հռոմում: Ու ահա իրար հետ համաձայնում են այս երեքը, այսինքն՝ դելը, դուքսը եւ դատավորը, որպեսզի տապալեն Քրիստոսի Եկեղեցու հիմքն ու այլայլեն նրա մաքուր հավատքը: [Այդ երեքն էին] Մարկիանոս թագավորը, լեւոնը եւ Փլաբիանոսը, որոնք երեքն էլ նեստորական էին ու պատկանում էին միեւնույն հերձվածին, եւ նրանց նախորդն էր Պողոս Սամոսատցին:

Իսկ երբ Փլաբիանոսը Կոստանդնուպոլսում պատրիարք դարձավ, սկսեց օրեցօր բացահայտել իր հերձվածը, սակայն հասարակության ահից ելնելով՝ դեռեւս չէր կարողանում հայտնապես «երկու անձ» խոստովանել, եւ Նեստորն էլ աքսորված ու դեռեւս կենդանի էր, այս պատճառով էլ իր մտքում ծածկաբար «երկու անձ» խոստովանելով՝ [բարձրաձայն խոսելով, սակայն], «երկու բնություն» էր ասում:

Այդ ժամանակաշրջանում մեկ այլ հերձված էլ հայտնվեց, [որի հեղինակը] Եւտիքես անունով վանահայրն էր, որը, ընդդեմ Փլաբիանոսի, Քրիստոսի մեջ «մեկ բնություն» էր դավանում, սակայն խառնակումով

եւ առերեւոյթ միայն [իրար միացած]: Ապա Փլաբիանոսը, պատճառ բերելով Եւտիքեսի հերձվածը, [նամակ] է գրում Հռոմ՝ Լեւոնին: Երբ Լեւոնն ունկնդրում է Փլաբիանոսին, նրան իսկույն եւեթ գրով [պատվիրում] է ժողով գումարել, եւ իր թունավոր տոմարը (որը լեցուն էր հերձվածներով եւ ամեն ինչով համաձայնում էր Նեստորի մտքերին, միայն թե Քրիստոսի համար հայտնապես չէր ասում «երկու անձ»), որը դեռ շատ վաղուց կազմել էր ու պատշաճ ժամանակի էր սպասում երեւան հանելու համար, ուղարկում է Փլաբիանոսին՝ իր աղանդակցին, որպեսզի [Փլաբիանոսը] ժողովում Եւտիքեսին «մեկ բնություն» ասելու համար նգովելուց հետո նրա իսկ (Եւտիքեսի) դեմ ուղղված իր տոմարը հաստատի, որը (Լեւոնի տոմարը) «երկու բնություն», «երկու կամք» եւ «երկու ներգործություն» էր դավանում: Ապա Փրկչի 460 թվականին (պետք է լինի՝ 448 թվականին) Փլաբիանոսը, համաձայն Լեւոնի գրության, իր նման մի քանի հոգու հետ ժողով է գումարում Կոստանդնուպոլսում, եւ Եւտիքեսին նգովելով՝ կարգալուծ են անում «մեկ բնություն» ասելու համար: Ու նաեւ հիշատակում են Լեւոնի տոմարը, սակայն երկյուղ ունենալու պատճառով չեն հաստատում այն, քանի որ Թեոդոս Կրտսերը դեռեւս կենդանի էր, եւ բացի այդ՝ ոչ պակաս տարակուսանքներ ունեին Դիոսկորոսի վերաբերյալ:

Այս ժողովից հետո Եւտիքեսը գնում է Դիոսկորոսի մոտ եւ նրան հայտնում է իր կարգալուծության, անցած ժողովի ու Լեւոնի տոմարի որպիսության մասին: Իսկ իր դավանած [վարդապետության] մասին էլ ասում է, թե դա շփոթության հետեւանք է, սակայն [իրականում] կեղծավորություն է անում, որպեսզի հետո դարձյալ վերադառնա իր փոխածին ու նույն [մտքին] մնա: Իսկ երբ Դիոսկորոսը լսում է Փլաբիանոսի հերձվածների եւ Լեւոնի տոմարի մասին, իսկույն դիմում է Թեոդոս Կրտսերին եւ խնդրում է ժողով գումարելու հրաման տալ: Եւ Փրկչի 461 թվականին (պետք է լինի՝ 449 թվականին.՝ ծ. թ.) Թեոդոսի հրամանով 150 հայրապետները ժողովվեցին Եփեսոսում, իսկ ժողովը գլխավորում էր նույն Դիոսկորոսը, որն իր ժամանակի երեւելիներից էր ու ջատագովն էր ուղղափառության, ինչպես որ վերելում նշեցինք: [Ժողովականները] քննեցին Փլաբիանոսի եւ Եւտիքեսի գործերը եւ Եւտիքեսին զղջացած համարեցին՝ նրա «մեկ բնություն» ասելը հաստատապես որպես շփոթմունքի հետեւանք ընդունելով, իսկ Փլաբիանոսին համարեցին իր հերձվածի մեջ համառոտ՝ ըստ Նեստորի աղանդի ու Լեւոնի տոմարի, որը նույնպես

մեջտեղ բերեցին ժողովի ժամանակ: Այդ իսկ պատճառով Փլաբիանոսին դատապարտելով՝ գահընկեց արեցին իր աթոռից եւ նզովեցին, նրա հետ նզովեցին նաեւ Լեւոնի տոմարը եւ բոլոր նրանց, ովքեր Քրիստոսին «երկու» էին ասում ու բաժանում էին: Եւ համաձայն նախորդող ժողովի, որը գումարվել էր Կյուրեղի ժամանակ, հաստատեցին Քրիստոսի համար «անշփոթ միավորություն մեկ բնություն» ասելը:

Ապա այս ամենից հետո աթոռագուրկ Փլաբիանոսը գնում է Հռոմ՝ իր սիրելի համադավան Լեւոնի մոտ, եւ նրան պատմում է Դիոսկորոսի արարքներն ու տոմարը նզովելը եւ մյուս դեպքերը, իսկ օրեր անց նա (Դիոսկորոսը) ընկնում ու մեռնում է: Լեւոնն էլ, այս ամենը լսելով եւ դեռ վաղուց սուրբ Կյուրեղից մեծ վերք ստացած լինելով իր վարդապետին՝ Նեստորին նզոված լինելու պատճառով, այժմ էլ [ականատես լինելով], որ նրա (Կյուրեղի) հաջորդն էլ իր սիրելի Փլաբիանոսին գահընկեց արեց ու նզովեց եւ նրա հետ մեկտեղ նզովելով խաչատառակեց նաեւ իր տոմարն ու իրեն, կարեվեր խոցված լինելով, այրվում էր եւ բորբոքված էր Դիոսկորոսի դեմ ու հնար եւ ժամանակ էր փնտրում վրեժ լուծելու համար:

Արդ, ինչպես որ Սուրբ Գրքում է բազմիցս նկարագրվում Աստծու թողտվություն մեղավորների հաջողության հասնելու մասին, այդպես նաեւ այս Լեւոնը հաջողեց, քանի որ պատշաճ ժամանակ գտավ իր փափագի համար: Եւ բարեպաշտ Թեոդոսի վախճանին հաջորդող ժամանակամիջոցում, երբ նրան հաջորդում է վերոհիշյալ չարափառ Մարկիանոսը, որն ախտամոլ, տգետ ու թերահավատ մեկն էր, իսկ նրա կիցն էլ Պուլքերիա Երկրորդ Իզաբելն էր՝ Նեստորի ձեռամբ մկրտված, նրան աղանդակից եւ նրա, Լեւոնի ու Փլաբիանոսի սիրելին... Լեւոնը գրում է նրանց՝ մեծ թախանձանքով խնդրելով, որ հրաման տան ըստ իր փափագների ժողով գումարելու համար: Եւ Մարկիանոսն ու մանավանդ նրա կին Պուլքերիան էլ հրաման են արձակում, [ըստ որի՝] բոլոր քաղաքներից հավաքվեցին ուղղափառները եւ չարափառներն ու նաեւ շատերը՝ առաջին սուրբ ժողովների ժամանակ կարգալույծ հռչակված եւ նզովված: Նրանք՝ 636 ժողովականները, հավաքվեցին Քաղկեդոնում Փրկչի 472 թվականին (պետք է լինի՝ 451 թվականին): [Ժողովականների] թիվն այդքան էր, որպեսզի Նիկիայի ժողովի կրկնապատիկը լիներ՝ էլ առավել ազդու, քան այն: Եւ ժողովը գլխավորեցին Լեւոնի աթոռակալները, ու այն առաջին ժողովի [մասնակիցներից] ոմանք նզովվեցին: Ապա մեջտեղ բերվեց Լեւոնի տոմարը (մանավանդ որը հաստատելու համար իսկ

հրավիրվել էր այս ժողովը), որի մի հատվածի ընթերցումից հետո ուղղափառների բոլոր շարքերը դարձյալ Դիոսկորոսի հետ միաբան աղաղակեցին, թե «դա Պողոս Սամոսատացու [ուսմունքն] է, անգամ Նեստորն այդպիսի հայհոյություն չխոսեց»: Եւ թե՝ «ոչ ոք իշխանություն չունի նոր հավատ հաստատել, քանի որ մեզ համար բավական են Նիկիայում, Կոստանդնուպոլսում եւ Եղեսիայում «գծված» հավատքի սահմանները»: Ու այսպիսի շատ խոսակցություններ:

Իսկ երբ թագավորը տեսավ, որ անհնարին է ուղղափառների հավանությունը ստանալը, այնուհետեւ սկսեց դեկոսյան իշխանությունը գործի դնել, ըստ որի եւ հրամայեց, որ ով հավանություն չտա ու չընդունի Լեւոնի տոմարը, բանտի, աքսորի եւ մահվան կմատնվի: Եւ այդպես էլ վարվեցին Դիոսկորոսի ու մյուս բոլոր ուղղափառների հետ՝ մատնելով նրանց աքսորի, որի ժամանակ էլ [վերջիններս] վախճանվեցին: Ոմանց՝ բանտերում, ոմանց էլ շարշարանքների ու այլ նեղությունների մեջ հալումաշ արեցին, եւ նրանք մարտիրոսություն մեծ [այս կյանքից] մյուս կյանք վերափոխվեցին:

Իսկ ովքեր ընդունեցին ու հետեւեցին այն շար ժողովին, [դա արեցին] ոմանք՝ երկյուղից ելնելով, ոմանք՝ կաշառքի միջոցով խաբվելով, ոմանք՝ կեղծավորությամբ՝ թագավորին ու նրա կնոջը հաճոյանալու համար, իսկ ոմանք էլ՝ հերձվածողներ եւ Լեւոնի կողմնակիցներ լինելու պատճառով: [Նրանք՝ բոլորը միասին,] հազիվ հարյուր հոգի եղան, որ ընդունեցին Լեւոնի տոմարը եւ սահմանեցին Քրիստոսի վերաբերյալ «երկու բնություն», «երկու կամք» եւ «երկու ներգործություն» ասել. մեկը՝ աստվածային, եւ մեկը՝ մարդկային: Աստվածայինը հրաշքներն էր գործում, իսկ մարդկայինը տրամական [կրքերն] էր կրում, ինչպես որ հայտնապես ցույց է տրվում տոմարում: Բայց եւ Նեստորին առերես նգովեցին հանրությանը խաբելու համար, ինչի առթիվ ուղղափառները հայտնապես ասացին՝ «եթե Նեստորի [ուսմունքն] եք հաստատում, էլ ինչո՞ւ եք նրան նգովում»:

Զարմանքի է արժանի նաեւ այն, որ սույն ժողովին հավանություն տվողներից շատերը նախկինում մասնակից էին եղել Կյուրեղի օրոք հրավիրված ժողովին, որի ընթացքում Քրիստոսին դավանել էին «մեկ բնությամբ», իսկ «երկու բնություն» ասողներին նգովել էին: Ապա այդ նույն [ժողովականները] ներկա գտնվեցին Փլաբիանոսի [հրավիրած] ժողովին, ուր, ընդդեմ Եւտիքեսի, «երկու բնություն» քարոզեցին, իսկ

«մեկ բնություն» ասողներին էլ նզովեցին: Այնուհետեւ նրանք ներկայացան Դիոսկորոսի [հրավիրած] ժողովին, եւ այնտեղ էլ ընդդեմ Փլաբիանոսի դավանեցին «մեկ բնություն», իսկ «երկու բնություն» ասողներին նզովեցին: Նրանք չորս անգամ իրենք իրենց նզովեցին եւ ի վերջո անեծքի տակ մնացին: Այստեղից նույնպես կարող ես գիտենալ այս ժողովի «զորությունը», ժողովվածների «հավատ»-ը եւ հաստատված սահմանումների ու կանոնների ուղղափառությունը: [Վերոնշյալ] ժողովականներից մեկը եւ երեւելին էր նաեւ Հոբնաղ Երուսաղեմացին, որը չորս անգամ ինքն իրեն նզովեց:

Արդ, մինչեւ այս Քաղկեդոնի ժողովը քրիստոնյա բոլոր ազգերն ու Քրիստոսի բոլոր Եկեղեցիները, թեպետ լեզուներով տարբեր էին, սակայն հավատով եւ դավանությամբ մեկ ու բոլորովին միաբան էին՝ որպես մեկ ազգ եւ մեկ Եկեղեցի, ու նրանք՝ բոլորը, ինչ որ ընդունել էին առաջին երեք սուրբ ժողովներից, այդ նույնը միաբանությամբ պահում էին, եւ ամենքը միաշավիղ, ուղիղ գծով ու ճշմարիտ ճանապարհով ընթանում էին դեպի Քրիստոս: Եւ եթե երբեմն-երբեմն էլ որեւէ հերձված էր ի հայտ գալիս ընդդեմ Քրիստոսի մեկ Եկեղեցու միաբանության, ամենքը, որպես մեկ անձ ու մեկ սիրտ միաբանվելով, հալածում էին այն ու ոչնչացնում: Մինչդեռ այս չարահույզ ժողովը բոլորովին տապալեց Քրիստոսի Եկեղեցու խաղաղությունը ու բաժանելով ցաքուցրիվ արեց քրիստոնյաների միաբանությունը եւ օտարացնելով թշնամացրեց իրար դեմ: Եւ [այդ ժողովի] գարշելի ծուխը ելնում է ու պիտի ելնի մինչեւ աշխարհի վախճանը: «Գայթակղություններ պետք է որ գան աշխարհում, բայց վա՛յ նրան, ում միջոցով կգան...» (հմմտ. Մատթ. ԺԸ. 7):

Շարունակելի

Գրաբարից փոխադրությունը՝
ԱՆՆԱ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԻ
ԵՒ ԳԵՒՈՐԳ ՍՐԿ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԻ

